

OPONENTSKÝ POSUDEK

diplomová práce

Téma: **Soudobá hermeneutická diskuze v rámci biblické a systematické teologie:**

Problematika utváření významu

Vypracoval: Bc. Dimitrije Vasković

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Lukeš, Ph.D.

Popis:

Kandidát předložil diplomovou práci čítající celkem 72 stran, a to na téma soudobé hermeneutické diskuse v rámci biblické a systematické teologie, se zvláštním zřetelem na problematiku vytváření významu. Diplomová práce splňuje všechny formální náležitosti. Poznámkový aparát je veden řádně, taktéž i bibliografie čítající 102 titulů v srbském, anglickém, českém a ruském jazyce. Rovněž i struktura práce je rozvržena přiměřeně cíli, který chtěl autor dosáhnout.

Kandidát si zvolil téma interdisciplinární povahy, propojující dvě teologické disciplíny: biblickou teologii a systematickou teologii s hermeneutikou a sémiotikou. Kandidátova argumentace se vyznačuje silnou vazbou na strukturalismus a post-strukturalismus. Jak sám uvádí, již v bakalářské práci se pozastavil nad fundamentální rolí jazyka v souvislosti s organizací poznatků v teologických disciplínách. Tomuto tématu se rozhodl věnovat v diplomové práci, a to právě s ohledem na biblickou teologii a systematickou teologii. O něco níže (str. 7) dodává, že pochopení jazyka, sémantických souvislostí v textu, frazeologie a funkce pojmu, představují podstatný aspekt v přístupu k jakékoliv problematice v teologii. Biblická i systematická teologie jsou úzce spojeny s formací epistemologické kultury moderního evropského subjektu. Diskurz těchto disciplín je nutně součástí literárních forem, jež se vyznačují dějinnou variabilitou. Například, kontext novodobé západní christologie se nepochybně odlišuje od byzantské christologie, která byla srostlá s kontextem byzantské imperiální kosmologie.

Kandidáta primárně nezajímá jen kontext, ale samotná funkce řeči při vytváření významu v teologii. Jde mu o to vystoupit za vědění teologie k samému jazyku, který propůjčuje místo poznatkům v komplexní symbolické síti vztahů. Biblická i systematická teologie nejsou jen disciplínami, které se v té či jiné podobě zabývají Biblí nebo dogmatem. Jde o diskurzy poetické ve smyslu jejich zasazení do symbolických struktur, které se proměňují společně s pohybem či fluiditou jazyka. V řeči diskurzu těchto disciplín mají Bible i dogma vymezenou epistemologickou a sémantickou funkci. Kandidát se také opírá o pojem „symbolického pole“, jakožto sítě znaků, které vytvářejí význam v rámci určitého kontextu. V této souvislosti používá zajímavou metaforu „klouzání“, kdy jazyková praxe zastavuje „klouzání“ významu a ustavuje jeho projev. V posledku kandidátovi tedy jde o význam jako takový a jeho stabilizaci v toku diskurzu teologie. Jednou užívá pro toto symbolické pole známějšího výrazu „gramatika“ („trinitární gramatika“), jakožto textury generující teologické formulace. Kandidát

rovněž poukazuje na politický aspekt poetického diskurzu, jenž se podílí na funkcionalizaci významu.

Kandidát se následně věnuje významu pojmu biblické teologie od jejího zrodu v epistemologickém rámci novověku až do současnosti. Pozastavuje se nad postavení biblické teologie a biblistiky vůbec v pravoslavném prostředí, kde se tato disciplína stala diskurzem zcela odděleným od jazykových projevů, které formovaly sféru pravoslavného duchovního života (zde by bylo možno dodat, že tato skutečnost nastala také v protestantském prostředí a posléze i katolickém).

Zajímavou hermeneutickou reflexi kandidát přináší v analýze poetické struktury systematické dogmatiky, kde poukazuje na skutečnost, že systematický teolog si při studiu historických podob dogmatu odpovídá vlastně sám na otázky, které klade historickým textům. Je tomu tak proto, poněvadž se toto dotazování děje v určitém literárním a sémantickém rámci. Kandidát toto ilustruje na pojmu „klasické nauky o vtělení“, který užívá anglikánský teolog Don Cupitt ve studii z roku 1977, jež se týká dogmatu o vtělení. Tento pojem je v posledku jistou abstrakcí, která je aplikována na texty z doby kolem Chalcedonského koncilu. Podobně jako biblická teologie, také systematická teologie by měla dle kandidáta sloužit širšímu diskurzu, který poetický a zároveň politicky angažovaný. Biblická teologie je bez vazby na systematickou teologii a bez spojení s živou ekleziální tradicí redukována na součást dějin náboženství.

Konečně se kandidát zabývá funkcí pojmu ortodoxie a hereze v řeči teologie, ve které se střetávají ideologické zájmy a požadavky náboženských institucí – či též odpor vůči nim a jejich překonání. Kandidát hledá formativní půdu ortodoxie v ortopraxii. Tu vytváří sama forma života. Myšlení má vždy aberantní povahu. Stává se normativním teprve skrze svou politizaci. Kandidát následně problematiku rozebírá na vývoji luterské ortodoxie, která generovala symbolické pole, v jehož rámci teologové provozovali svou činnost – především výklad Písma (Pavel Filipi toto kdysi nazýval „kánodem kánonu biblických knih“). Jedná se o kodifikaci Písma v systému, který si nárokuje ortodoxii.

Hodnocení:

Práce pana bc. Vaskoviče je nepochybně vynikajícím počinem, ve kterém kandidát integruje myšlenky několika desítek teologů, filozofů, lingvistů a literárních teoretiků – především pak z francouzské strukturalistické a post-strukturalistické scény a také řadu autorů pocházejících z jeho rodného Srbska. Toto se týká i tematické šíře: kandidát zahrnuje do diskuse biblickou teologii, systematickou teologii, patristiku, hermeneutickou filozofii, lingvistiku a sémiotiku. Tato kvalita je však zároveň i slabinou práce, jež se projevuje ve snaze zahrnout skutečně širokou paletu perspektiv do diplomové práce, jež má velmi limitované rozsahové omezení. Tato slabina se projevuje i po stylistické stránce. Čtenář nabývá dojmu, že ho autor provází řadou „mini-recenzí“ či krátkých nahlédnutí do děl nebo parciálních idejí desítek autorů, přičemž není vždy zjevné, jak se daná myšlenka pojí s hlavní argumentační linií. Porozumění argumentaci také ztěžuje poněkud „rozmáchlý“ a enigmatický styl, který kandidát zvolil. Překážkou bývá mnohdy i větná stavba nebo stavba celých odstavců. Diplomová práce by vyžadovala korekturu po stylistické i gramatické stránce. Někdy kandidát vynechává celá slova nebo užívá nesprávná slova (například, výraz „tkaní“ namísto „tkanivo“ nebo lépe textura).

Dle mého názoru kandidát se poněkud vzdaluje od hlavního tématu v kapitole věnované biblické teologii. Krátce pojednává vývoj a situaci v protestantské biblistice, aby následně přešel do pravoslaví. Domnívám se, že kandidát měl pojednat nejvýznamnější práce z oblasti biblické teologie (James Barr – *The Concept of Biblical Theology*, 1999, Walter Bruegemann, Richard B. Hays, John Piper) z perspektivy jejich zasazení do hlubších významově-symbolických struktur. Kandidát jen krátce zmiňuje Waltera Bruegemanna - což je škoda. Jeho průlomová teologie Starého zákona vykazuje programatickou reflexi skutečnosti, že představuje porozumění biblickému textu v rámci postmoderní epistémé. Významné jsou i další práce Waltera Bruegemanna, které se usilují o přemostění propasti mezi akademickým charakterem biblistiky a liturgickým čtením Písma, resp. s širší jazykovou praxí křesťanské obce (*Spirituality of Psalms, The Message of the Psalms, Psalms and the Rhythm of Life: Orientation, Disorientation, Reorientation*). Významný je také jeho koncept „prorocké představitivosti“, který má vybízet náboženské obce k tomu, aby zpochybňovaly dané společenské normy a představily budoucnost, která je inspirována biblickým dědictvím.

Vcelku však hodnotím diplomovou práci pana bc. Dimitrije Vaskoviče velmi pozitivně. Vyznívá z ní pravoslavný podnět, který má jistý holistický nádech. Práce oprávněně kriticky hodnotí současné postavení biblické a systematické teologie a žádá, aby se tyto disciplíny vrátily do lůna širšího poeticko-politického náboženského diskurzu a nebyly pojímány jako exkluzivně akademické a historicky orientované disciplíny. Nicméně, tuto skutečnost je zřejmě třeba také posuzovat na pozadí sekularizace Západu a „odpolitizování“ teologie. Je ovšem také otázkou, jak máme přistupovat k tomuto požadavku v současné post-sekulární situaci, kdy různá náboženská uskupení vykazují silnou aspiraci vnutit svou „kosmologii“ širší společnosti. Nepředstavuje akademický a oddělený charakter biblické a systematické teologie přece jen jistou ochranu před tímto trendem?

Diplomovou práci pana bc. Dimitrije Vaskoviče hodnotím známkou „**velmi dobře**“ (2) a **jednoznačně doporučuji k obhajobě**.

v Praze, dne 7. září 2024

doc. David Biernot, Ph.D.